

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Dierlijke Agroketens en
Dierenwelzijn

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Datum 30 augustus 2017
Betreft Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016 en vervolg

Ons kenmerk

DGAN-DAD / 17136635

Bijlage(n)

2

Geachte Voorzitter,

Recent hebben stalbranden in Erichem, Swifterbant en Agelo plaatsgevonden. De beelden van deze branden zijn hartverscheurend. Ik ben -en velen met mij-aangedaan door dit dierenleed. De afgelopen jaren is in het kader van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 (vanaf nu: Actieplan) samen met betrokken partijen juist gewerkt om stalbranden te voorkomen. Om die inzet te kunnen toetsen is dit Actieplan en de uitvoering daarvan in 2017 geëvalueerd. Hierbij stuur ik uw Kamer, mede namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), het evaluatierapport van het Actieplan Stalbranden 2012-2016, conform mijn toezegging in reactie op de motie van de leden Koşer Kaya en Ouwehand (Kamerstuk 28286, nr. 831) en in antwoord op de vraag van het lid Thieme (Aanhangsel Handelingen II 2015/16, nr. 3491). In deze brief geef ik een reactie op de uitkomsten van bovengenoemde evaluatie en hoe ik omga met de adviezen. Ik stel voor, in lijn met de uitkomsten van deze evaluatie, om naast het voortzetten van het Actieplan, twee concrete maatregelen nader uit te werken. In deze brief worden deze maatregelen toegelicht en aangegeven hoe deze onmiddellijk kunnen worden opgepakt. Het is aan het volgende kabinet hierover definitieve besluiten te nemen. In de reactie op de evaluatie kom ik met deze brief ook tegemoet aan de motie van het lid Visser (Kamerstuk 32757, nr. 87).

Achtergrond stalbranden

In de brief van 29 augustus 2011 (Kamerstuk 32500 XIII, nr. 202) heeft mijn voorganger uw Kamer, mede namens de minister van BZK en de minister van Veiligheid en Justitie, geïnformeerd over het Actieplan Stalbranden 2012-2016. Doel van het Actieplan was om een betere brandpreventie in dierverblijven te realiseren en bij bestrijding van een brand sneller en adequater te kunnen reageren. De uitvoering van dit plan is begeleid door LTO Nederland, Dierenbescherming, de Nederlandse Vereniging voor Brandweezorg en Rampenbestrijding (NVBR), het Verbond van Verzekeraars, BZK en EZ¹. Tijdens de uitvoering van het Actieplan heb ik uw Kamer hierover geïnformeerd. Ik heb steeds aangegeven dat de eigen verantwoordelijkheid van

---

¹ In een later stadium heeft ook de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) zitting genomen in de werkgroep Actieplan Stalbranden 2012 - 2016.

veehouders voor de veiligheid van hun dieren voorop staat. Daarom was ik van mening dat de sectoren met de uitvoering van het Actieplan een kans moesten krijgen de problematiek op te pakken. De effectiviteit van het Actieplan wordt nu beoordeeld met bovengenoemde evaluatie. In lijn daarmee heeft ook de minister van BZK voor de uitvoering van de motie van het lid Visser (Kamerstuk 32757, nr. 87) over de effectiviteit van wijziging van het Bouwbesluit 2014 met betrekking tot brandveiligheid van nieuwe stallen verwezen naar deze evaluatie (Handelingen II 2013/14, 32757, nr. 4).

Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016

In juli 2017 is de evaluatie van het Actieplan afgerond. Deze is in opdracht van EZ uitgevoerd door Wageningen UR (Wageningen Livestock Research) en Instituut Fysieke Veiligheid. Er is nagegaan wat de effecten zijn geweest van de uitgevoerde activiteiten op brandveilige bedrijfsvoering en brandveilige stallen. Ook is onderzocht of door activiteiten als gevolg van het Actieplan het inzicht in het ontstaan van stalbranden is toegenomen.

De belangrijkste conclusies van de onderzoekers over hetgeen bereikt is met uitvoering van het Actieplan zijn als volgt samengevat:

- Het brandveiligheidsbewustzijn van veehouders en erfbetreders lijkt te zijn toegenomen.
- De kans op brand met dierlijke slachtoffers is in nieuwbouwstallen (en stallen die een grote verbouwingen hebben ondergaan) afgenomen door o.a. nieuwe bouwvoorschriften in het Bouwbesluit (sinds 2014). Bij bestaande bouw is een verbetering van de brandveiligheid in stallen te zien, zei het in geringe mate. Dit komt onder meer door toename van de keuringen van technische installaties, het ontwikkelen van NEN-normen voor veestallen en het opnemen van brandpreventie in keurmerken.
- Sinds 2014 wordt systematisch data bijgehouden over de oorzaken van stalbranden door de Nederlandse Brandweer in samenwerking met het Verbond van Verzekeraars. Daarmee is het inzicht in de verschillende oorzaken van stalbranden toegenomen.

De onderzoekers constateren dat de evaluatie veel informatie heeft opgeleverd over de oorzaken van stalbranden en hoe deze kunnen worden voorkomen², maar dat desondanks een directe kwantitatieve effectmeting van het Actieplan ten opzichte van een referentieperiode nog niet mogelijk was. De evaluatie is daarom vooral kwalitatief van aard is. De belangrijkste redenen zijn dat de looptijd van het Actieplan tot op heden relatief kort is en de kans op een stalbrand relatief klein. Daarom geven de onderzoekers aan dat het in dit stadium statistisch niet verantwoord is algemene uitspraken te doen over het voorkomen van stalbranden en de ontwikkeling daarvan in de tijd, noch over de oorzaken van een brand³.

---

² In aanvulling op de cijfers in het evaluatierapport geeft bijlage 1 ook een overzicht van stalbranden in 2017 (t/m 16-8-2017)

³ Zie onder meer onderdeel 'Conclusies m.b.t. inzicht in stalbranden en oorzaken' van de managementsamenvatting.

Reactie op evaluatierapport en vervolg in lijn met Actieplan

De evaluatie van het Actieplan heeft geleid tot vergroting van de bewustwording van brandveiligheid bij veehouders en erfbetreiders. Daarnaast is het aantal gerichte acties ter preventie van stalbranden en een betere registratie van stalbranden en systematisch onderzoek naar de oorzaken toegenomen.

In de evaluatie wordt geconstateerd dat sinds de aanpassing van het Bouwbesluit van nieuw te bouwen stallen (in 2014) geen stallen bij een stalbrand betrokken waren die na ingang van de nieuwe eisen van het Bouwbesluit zijn vergund. Daarmee kan gesteld kan worden dat de kans op een brand met dierlijke slachtoffers bij nieuwbouwstallen vanaf 2014 is afgenomen. De effectiviteit van deze nieuwe voorschriften wordt daarmee onderschreven. Hiermee is tegemoet gekomen aan de motie van het lid Visser (Kamerstuk 32757, nr. 87).

In het evaluatierapport wordt aangegeven dat het nuttig wordt geacht om een vervolg te geven aan het Actieplan volgens de ingeslagen weg. Daarbij wordt geadviseerd in te zetten op de volgende activiteiten⁴:

- Bevorderen van brandveiligheid van technische installaties.
- Bevorderen van brandveilig werken.
- Bevorderen van alternatieve bluswatervoorzieningen.
- Onderzoeken van een redelijke bovengrens aan grote brandcompartimenten.
- De brandveiligheid van veestallen inbrengen als relevante factor voor het ruimtelijke ordeningsbeleid.
- Voortzetten en verder uitbouwen van de registratie van stalbranden en onderzoek naar de oorzaken ervan.

De adviezen van de onderzoekers onderschrijf ik en neem de volgende acties:

- Ik ondersteun het initiatief van de partijen die bij de uitvoering van het Actieplan betrokken waren om te willen blijven samenwerken en daarmee vervolg te willen geven aan het Actieplan. De betrokken partijen hebben hier inmiddels stappen in gezet en zullen in lijn met de bevindingen van het evaluatierapport hun samenwerking continueren. Ik roep partijen op om concrete doelen voor de komende periode vast te leggen en ben bereid om die financieel te ondersteunen.
- Van de initiatieven om brandveiligheidsvereisten in onder meer keurmerken op te nemen zijn er eerste voorbeelden. Ook heeft een aantal verzekeraars periodieke keuringen in hun voorwaarden opgenomen. Ik ondersteun die aanpak en zal de sectoren blijven wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid die zij hebben ten aanzien van de veiligheid van dieren.
- Om de aandacht voor brandveiligheid van veestallen in het onderwijsveld te vergroten zal ik hiervoor nadrukkelijk aandacht vragen bij partijen in het agrarische onderwijs.
- Ook zal ik in overleg treden met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Brandveiligheid moet onderdeel worden bij het controleren van stallen

---

⁴ Zie onder meer onderdeel 'Advies' van de managementsamenvatting.

door omgevingsdiensten. Ten aanzien van het ruimtelijke ordeningsbeleid zal ik met het Interprovinciaal Overleg (IPO) in overleg treden of restricties kunnen worden gesteld aan totaal bebouwd oppervlak in plaats van restricties ten aanzien van de maximale omvang van een bouwblok. Dit om te voorkomen dat nieuwe stallen aan bestaande stallen worden gebouwd of er dicht bij worden geplaatst.

Aanvullende vervolgstappen op korte termijn

Met bovenstaande acties ben ik ervan overtuigd dat belangrijke stappen worden gezet om de structurele aanpak van stalbranden te garanderen. Tegelijkertijd wil ik twee extra maatregelen in gang zetten:

- het laten opnemen van aanvullende brandveiligheidsmaatregelen voor bestaande stallen in private kwaliteitssystemen
- en een verkenning naar de aanpassing van het Bouwbesluit voor bestaande stallen.

Bij het uitwerken van aanvullende brandveiligheidsmaatregelen gaat het m.n. om de intensieve veehouderij en om de risico's in bestaande stallen. De adviezen uit het evaluatierapport over brandpreventiemaatregelen zijn daarbij leidend, zoals periodieke elektrakeuringen, detectiesystemen in technische ruimtes en bliksemafleiders⁵. Nog dit jaar zullen de intensieve sectoren concrete voorstellen doen over een vervolgprogramma van deze sectoren voor de brandveiligheid van veestallen en concrete voorstellen over de wijze waarop zij brandveiligheidseisen in hun private kwaliteitssystemen opnemen en borgen.

Ik ben van mening dat brandveiligheidseisen voor bestaande stallen moeten worden aangescherpt. Dat brengt echter een aantal vragen met zich mee over juridische haalbaarheid, handhaafbaarheid en kosten voor veehouders. Daarom wordt gestart met het verkennen van de mogelijkheid om voor bestaande stallen in het Bouwbesluit aanvullende eisen op te nemen op het gebied van brandpreventie. Daarvan zullen de juridische, financiële en praktische gevolgen worden onderzocht en eventuele mogelijkheden tot fasering, bijvoorbeeld naar brandveiligheidseisen (de evaluatie geeft een aantal maatregelen die vanwege hun effectiviteit als eerste zouden moeten worden genomen) en naar grootte van de stal (in de grootste stallen zouden deze maatregelen als eerste moeten worden genomen om het aantal dieren dat bij brand om kan komen zo klein mogelijk te maken). Indien deze verkenning tot uitvoering leidt, zullen deze aanvullende eisen ertoe leiden dat veel bestaande stallen moeten worden aangepast. Dit zal extra kosten met zich mee brengen voor de stalhouder. Ook zal bevoegd gezag moeten toezien dat deze eisen worden nageleefd. Bij het onderzoek zullen ook de bevindingen uit het evaluatierapport worden beschouwd. Zo bevat het evaluatierapport cijfers over (meer)kosten van brandbeveiligingsmaatregelen in bestaande stallen⁶.

---

⁵ Zie prioritaire maatregelen uit onderdeel 'Kostenindicatie prioritaire maatregelen bestaande stallen' van par 10 uit het evaluatierapport.

⁶ Zie onderdeel 'Kostenindicatie prioritaire maatregelen bestaande stallen' van par 10 en Bijlage 7).

In dit onderzoek zal ook worden meegenomen of voor de beoogde verbetering van de brandpreventie in stallen andere regelgeving dan het Bouwbesluit meer geëigend is.

Ik onderschrijf het gevoel van urgentie als gevolg van de recente stalbranden. Met bovenstaande extra maatregelen ben ik ervan overtuigd de kans op en gevolgen van een stalbrand nog kleiner te maken.

Tot slot

Ik dank de onderzoekers en alle betrokkenen bij deze evaluatie. De intenties van betrokkenen bij het Actieplan om in de toekomst op dit terrein te blijven samenwerken, tezamen met het onmiddellijk starten van de verkenning van de twee aanvullende maatregelen, leidt er hopelijk toe dat in de toekomst meer branden voorkomen kunnen worden. Het is aan het volgende kabinet om ten aanzien van de voorgestelde maatregelen definitieve besluiten te nemen.

(w.g.)

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Bijlage 1

Aantal stalbranden en omgekomen dieren, alle sectoren (periode 2012-2016)

	2012		2013		2014		2015		2016	
	stallen	dieren	stallen	dieren	stallen	dieren	stallen	dieren	stallen	dieren
Varkens	6	4.600	9	7.781	6	5.770	5	4.105	8	13.592
Pluimvee	4	86.030	5	17.000	5	32.000	3	129.000	8	185.000
Kalveren	1	3	4	515	3	0	7	86	10	418
Overige rundvee	4	1	5	4	14	33	11	9	9	41
Paarden	6	20	1	0	0	0	3	1	6	12
Schapen geiten	-	-	2	2	1	600	2	0	4	11
Konijnen									1	3000
onbekend									1	0
Totaal	21	90.634	26	25302	29	38.333	31	133.101	47	202.074

Bron: Voortgangsrapportage 2016 van stuurgroep Actieplan Stalbranden 2012-2016, Bijlage 1 uit Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016, WU/IFV, rapport 1035

Aantal stalbranden en omgekomen dieren in de periode 2012-2016 en de kansen op stalbrand

	Rundveehouderij aantal (gem/jaar)	Varkenshouderij aantal (gem/jaar)	Pluimveehouderij aantal (gem/jaar)
Totaal aantal stalbranden	54 (18)	18 (6)	16 (5)
Aantal stalbranden waarbij dieren omkwamen	19 (6)	12 (4)	12 (4)
Totaal aantal omgekomen dieren	587 (196)	20.867 (6.956)	346.000 (115.333)
Gemiddeld aantal omgekomen dieren per bedrijf	31	1.475	28.833
Aantal bedrijven in 2014 (CBS)	29.670	5.110	2.180
Aantal dieren in 2014 (CBS)	4.068.330	12.238.120	104.737.800
Kans op stalbrand	P = 0.0005*	P = 0.0014	P = 0.0023
Kans op stalbrand met dierlijke slachtoffers	P = 0.0002	P = 0.0008	P = 0.0018

* d.i. frequentie van 5 op de 10.000 bedrijven

Bron: Tabel A uit Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016, WU/IFV, rapport 1035 (o.b.v. cijfers van Brandweer Nederland i.s.m. Verbond van Verzekeraars en CBS Landbouwtelling)

Aantal omgekomen dieren naar oorzaak van stalbrand in de periode 2014-2016

Oorzaken	2014 (27 branden)	2015 (26 branden)	2016 (35 branden)
Onbekend	16.223 1200 varkens 23 runderen 15.000 pluimvee	62.163 2105 varkens 7 runderen 51 kalveren 60.000 pluimvee	86.852 34 runderen 298 kalveren 1.520 varkens 85.000 pluimvee
Technisch	12.970 1.970 varkens 11.000 pluimvee	69.036 69.000 pluimvee 35 kalveren 1 rund	60.045 7 runderen 108 kalveren 60.000 pluimvee
Menselijk handelen/ werkzaamheden	-	-	12.072 12.072 varkens
Broei/zelfontbranding	10 10 runderen	-	12 12 kalveren

Blikseminslag	6.000 6.000 pluimvee	2.001 1 rund 2.000 biggen	40.000 40.000 pluimvee
Totaal aantal omgekomen dieren	35.203	133.200	199.051

Bron: Tabel B uit Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016, WU/IFV, rapport 1035

Overzicht stalbranden 2017 t/m 16-8-2017

nr	datum	plaats	Diersoort	Aantal dieren	Oorzaak	Omschrijving object
1	1-1-2017	Odiliapeel	varkens	0	luchtwater	
2	4-1-2017	Hegelsom	kippen	0	onbekend	hobbymatig
3	4-1-2017	Zijtaart	varkens	0	Warmte-lamp biggetjes	
4	6-1-2017	Nijmegen	varkens	3000	Vermoede-lijk elektrische installatie boven het plafond	PUR gevels / dak
5	10-2-2017	Leveroy	geiten	0	opslag hooi en stro	na 30 minuten overslag
6	27-2-2017	Wijdewormer	schapen	8	onbekend	ook caravans en boten in de schuur
7	23-2-2017	Zandhuizen	koeien	110	shovel	shovel heeft t het dak aangestoken, PUR of PIR wordt uitgezocht
8	9-2-2017	Lochem	kalveren	0	onbekend	
9	15-2-2017	Mill	varkens	2000	onbekend	
10	19-4-2017	Someren	koeien	4	onbekend	
11	25-4-2017	Lippenhuizen	koelen	36	onbekend	
12	23-5-2017	Milheeze	varkens	220	onbekend	brand in kraamkamer, 200 biggen en 20 zeugen
13	3-6-2017	Zuidschermer	onbekend	0	landbouwvo ertuig	dieren achter in de stal ongedeed gebleven
14	3-6-2017	Molenaarsgraaf	koeien	3	kortsluiting in tractor	200 dieren gered
15	12-6-2017	Dwingeloo	kalveren	1	ontstaan in ruimte met tractoren en machines	gekoppelde stal. Dieren op tijd er uit gehaald.
16	14-6-2017	Scherpenzeel	kippen	0	lasdoos	brand op tijd ontdekt en geblust door brandweer. Overgangsweerstand in lasdop. Vermoedelijk door inwerking vocht (buitenlucht)
17	16-6-2017	Woudenberg	kippen	80000	onbekend	
18	20-6-2017	Dordrecht	pony's	0	onbekend	
19	23-6-2017	Meijel	stieren	0	hooibroei	door boer zelf al geblust voor aankomst brandweer
20	7-7-2017	Heeswijk-Dinther	varkens	2000	Vermoede-lijk bliksem-inslag	
21	16-7-2017	Nederweert	kippen	76000	ontstaan in dieren-voeder-verdeel machine	lopende band heeft de brand verspreid
22	20-7-2017	Staphorst	koeien	0	onbekend	brand in opslagschuur naast de stal

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

Ons kenmerk

DGAN-DAD / 17136635

23	20-7-2017	Nijbroek-voorst	kalveren	0	Blikseminslag	500 dieren uit de stal gehaald door omstanders
24	19-7-2017	Joure	kalveren	30	onbekend	
25	27-7-2017	Erichem	varkens	20000	onbekend	
26	30-7-2017	Staphorst	jongvee	0	hooibroei	brand ontstaan op aanhanger met hooi. Door boer naar buiten gereden, maar was al overgeslagen. Dieren door brandweer en burens naar buiten gehaald
27	4-8-2017	Putten	kalfje geit	2	onbekend	voormalige kippenstal
28		Oostvoorne	paarden	0		hooibalen in brand paarden er uit gehaald
29	10-8-2017	Langerak	varkens	0		varkens er op tijd uit gehaald.
30	14-8-2017	Agelo	varkens	6650	Vermoedelijk meterkast	aantal gebaseerd op toelichting boer en plaats in tekening bouwaanvraag (1 zeug gemiddeld 12 biggetjes)
30	16-8-2017	Swifterbant	kippen	40000		
Totaal				230064		

Bron: Brandweer Nederland